

Пантелєєв В. П.,
д.е.н., проф., головний науковий співробітник
агроресурсного потенціалу,
*Інститут водних проблем і
меліорації Національної академії аграрних наук України;*

Тітаренко Г. Б.,
д.е.н., головний науковий співробітник
відділу економічних проблем водокористування,
ДУ «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку НАН України»
(м. Київ)

МОБІЛІЗАЦІЯ РЕЗЕРВІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ З РЕНТНОЇ ПЛАТИ ЗА ВОДУ

Поновлення економіки України після воєнних дій початку 2022 р. передбачає запровадження значних зусиль щодо відродження водного господарства країни з урахуванням природокористування, в т.ч. з використанням механізму рентної плати за воду.

Місце України за глобальним показником доданої вартості на одиницю використаної води. Глобальний показник ефективності водокористування відстежує, наскільки економічне зростання країни залежить від використання водних ресурсів, і дозволяє особам, які визначають політику та приймають рішення, націлювати заходи в секторах з високим споживанням води та низькими рівнями підвищення ефективності з часом. Цей показник стосується економічного компонента задачі ефективного використання води. За даними показників міжвідомчої та експертної групи з індикаторів цілей сталого розвитку по 168 країнах. Показник був встановлений як зміна ефективності водокористування із плином часу, яке формується як додана вартість на одиницю використаної води, відображеної у доларах США/м³. Станом за 2015 р., Україна має наступні індекси: за сектором сільського господарства індекс – 0,1, за сектором гірничодобувної промисловості, розробці карерів, виробництва електроенергії та будівництва – 3,7 та за секторами послуг – 17,9, й разом за величиною ефективного використання води сягає невисокого рівня 5,7 USD/m³ [1]. Розрахунки зазначених вище індексів здійснювалися на основі фінансової, статистичної та податкової звітності про обсяги води

та інформації про економічні параметри ефективного водокористування.

Структура споживання водних ресурсів визначається рівнем промислового розвитку окремих держав, їх світовою спеціалізацією та густотою населення. У світі в середньому 52,3 % загального споживання води припадає на сільське господарство, 31,1 % – на промисловість, 16,6 % – на побутову сферу. В Україні ці показники становлять, відповідно, 31, 43 і 26 %. Плату за воду, спожиту з підземних джерел, в Україні запроваджено з 1 січня 2015 року, і відтоді вона поступово зростала. Участь рентних платежів підприємств водогосподарського комплексу України в загальному обсязі надходжень фінансового ринку характеризують показники їх фіскальної та інвестиційної віддачі. Показник фіскальної віддачі для водогосподарського комплексу розраховується на основі співвідношення рентних платежів, що формуються в межах держави або регіону, та обсягу спожитої свіжої води. Високі показники віддачі свідчать про участь водної ренти у формуванні інвестиційних потоків. Показник інвестиційної віддачі рентних платежів за водокористування дає змогу оцінити місткість і потенціал водних платежів на фінансовому ринку. Якщо рентні надходження досить значні відносно обсягу інвестицій, це свідчить про їх вагомий вплив на фінансовому ринку, якщо низькі – їх роль є несуттєвою.

Фіскальна та інвестиційна складова рентних відносин у водогосподарюванні України. У більшості країн ЄС збір за спеціальне водокористування не відокремлюється від екологічних платежів. Вона має фіскальний, стимулювальний та відтворювальний характер. Водна рента, яка генерується в Україні, свідчить загалом про неефективність операційних та інвестиційних витрат у водогосподарському секторі. Оскільки частка водної ренти, яка вилучається державою в платежах і зборах за спеціальне водокористування, не перевищує 3 %, необхідно більш зважено підходити до встановлення ставок за водокористування. Прийнявши модель, яка об'єднує усупільнення ренти та реалізацію права приватної власності, в тому числі власності на землю, Україна зможе стати самодостатньою державою, значно зменшивши свою залежність від зовнішніх джерел фінансування. Постановка завдань з удосконалення механізмів вилучення, розподілу і перерозподілу природно-ресурсної ренти зумовлена тим, що, з одного боку, рентні механізми через їх недосконалість не лише неповністю вилучають ренту, а й неефективно розподіляють її на потреби соціуму, а з іншого – середовище господарювання загалом не сприяє кількісному та якісному створенню ренти як капіталізованого доходу. Увесь комплекс рентних показників можна

розподілити на прямі рентні індикатори та допоміжні характеристики, що дають змогу визначити зв'язок між рентою і поточними показниками загального розвитку комплексу. До перших належать фактична рента (як платежі за спеціальне використання природних ресурсів), розрахункова та потенційна рента (за нормою дисконту). Слід вважати, що чинна система справляння плати за водокористування в Україні не виконує своєї основної стимулювальної функції [2].

Фінансове забезпечення розвитку водогосподарського комплексу в умовах децентралізації. Побудова соціально орієнтованої ринкової економіки вимагає формування сучасного інституційного середовища водокористування. Сьогодні існує багато вузьких місць щодо впровадження в інституційне середовище водокористувань базисних інститутів господарської системи, включаючи, зокрема, інституційний ринок фінансово-економічне регулювання, що визначають основи володіння, користування та розпорядження водних ресурсів у сучасній економіці, що формують інфраструктуру сфери надходження та ефективного використання водних продуктивних сил, що обумовлює систему спонукальних та заохочувальних заходів, які мають сприяти переходу національної економіки на мало- та безводні технології. Водночас має зростати роль водної ренти в національному господарстві, яка відіграє дуже важливу роль у досягненні загального добробуту не лише як вагоме джерело бюджетних надходжень, а також як джерело коштів на відновлення та розвиток водних екосистем [3]. Орієнтація фінансового забезпечення на задоволення потреб ринку водних ресурсів викликає актуальність достовірності звітності з оподаткування.

Зміст ренти та звітність з плати за ренту. Розділ IX ПКУ Рентна плата регламентує справляння рентної плати за спеціальне використання води. Звітною формою є податкова декларація з рентної плати. Обов'язок подавати декларацію мають суб'єкти, які здійснюють видобуток корисних копалин, а також прісних та мінеральних підземних вод, а також особи, які, отримавши відповідні дозвіл на спецводокористування від Держводоагентства України, здійснюють діяльність з користування водою (транспортуванням води). Податкова декларація з рентної плати, п. 4.1. – за користування надрами для видобування корисних копалин, включно прісних та мінеральних підземних вод; п.4.4. – заповнюється на даними додатку 5 податкової декларації з орендної плати за спеціальне використання води. Здійснюється розрахунок податкового зобов'язання щомісячно та щоквартально: вказується код водного об'єкту, встановлений річний ліміт

використання води, зазначається об'єкт оподаткування (в межах ліміту, понад встановлений ліміт), ставка ренти, коефіцієнт, що використовується до ставки рентної плати тощо [4]. Існують механізми звільнення від ренти за користування надрами при видобутку прісної води, від ренти спецводокористування податкова звітність готується та подається, заповнюючи при цьому потрібні рядки, які пов'язані з потрібним видом ренти, у даному випадку – рентної плати за воду. Доповненнями до податкової декларації з рентної плати є копії дозволів на видобуток/використання води, договори на поставку води, «Звіт про використання води» за встановленою формою № 2ТП-водгосп [5].

Висновки та пропозиції. Для подальшого застосування методології необхідно зібрати конкретні національні дані для розрахунку показника. Для організації цього процесу може знадобитися додатковий інституційний потенціал та координація для збирання та обробки даних. [1]. Пропонується генерація екологічних фінансових, інвестиційних та інноваційних потоків. Позитивним фактом є те, що у структурі доходів місцевих бюджетів в Україні частка рентних платежів за воду є досить великою. Механізм оподаткування через звільнення від сплати ренти, диференціацію ставок плати, врахування отримання економічних вигод та прав власності на об'єкти господарювання, дозволяє гнучкий підхід з урахуванням умов використання водних ресурсів. Пр цьому звітність за податками – не лише підтвердження виконання платником ренти зобов'язань, але також сприяє стимулюванню раціонального використання води як природного ресурсу, запровадженню передових методів ведення сільського господарства, захисту та поліпшенню біорізноманіття, позитивному впливу на ґрунтово-водно-повітряні ресурси, на ландшафт, на соціально-економічні умови сільських спільнот та ін. Результатом вдосконалення податкового регулювання рентної плати можуть бути мобілізація фінансових ресурсів для підвищення конкурентоспроможності підприємства, запровадження інвестицій тощо.

Список використаних джерел

1. Розвиток ефективності водокористування Глобальна базова лінія для показника цілей сталого розвитку. – Режим доступу: <https://www.fao.org/3/CA1588EN/ca1588en.pdf>
2. Рентні відносини у господарюванні України: фіскальна та інвестиційна складова – Режим доступу: <http://ecos.kiev.ua> > view

3. Тітаренко Г. Б., Пантелеев В. П. Оптимізація фінансового забезпечення суб'єктів водогосподарського комплексу в умовах децентралізації – Проблеми системного підходу в економіці, 2021, 3 6 (86), с. 27-31.

4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2756-VI. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>.

5. Онищенко В. Декларація з рентної плати 2022. – Головбух, 10 лютого 2022 р. – Режим доступу: <https://www.golovbuch.ua/article/6908-skladannya-ta-podannya-podatkovu-deklarats-z-rentno-plati-dlya-msyachnich-platnikov-podatku>

Петраковська О. В.,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,

Національна академія статистики, обліку та аудиту

(м. Київ)

ЕЛЕМЕНТИ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Активне реформування бухгалтерського обліку підприємств, спрямоване на інтеграцію з міжнародними стандартами фінансової звітності зумовило нові пріоритети побудови системи обліково-контрольного забезпечення діяльності підприємств. Особливого значення набуває вирішення питань формування релевантної облікової політики, застосування якої гарантує ефективність функціонування системи обліку підприємств.

Облікова політика є потужним інструментом в управлінні підприємством, тому її формуванню приділяється все більше уваги.

Елементи облікової політики щодо витрат підприємства відображені на рис. 1.

Елементи облікової політики	Альтернативні варіанти
<i>Перелік первинних документів з обліку витрат та графіки їх документообороту</i>	Встановлюється підприємством самостійно виходячи з галузевих особливостей та потреб управління.
<i>Перелік субрахунків та аналітичних рахунків, необхідних для відображення в обліку витрат</i>	Встановлюється підприємством самостійно виходячи з галузевих особливостей та потреб управління.